

Niuvan ja Vanhan Vaasan sairaalan aiheuttamat kustannukset kasautuvat Pohjois-Savon ja Pohjanmaan hyvinvointialueille

Hyvinvointialueille siirtymiseen liittyvään lainsäädäntöuudistukseen liittyen Niuvan ja Vanhan Vaasan sairaaloissa olevien, kotikuntaansa vaihtaneiden potilaiden hoidon kustannukset siirtyvät heti kotikuntavaihdoksen jälkeen Pohjois-Savon tai Pohjanmaan hyvinvointialueille. Tämän seurauksena Pohjois-Savon ja Pohjanmaan hyvinvointialueille kohdistuu merkittävä määrä koko valtakunnan väestöstä aiheutuvaa kriminaalipsykiatrista kustannusta, jota THL sairastavuusindeksi ei kompensoi. Tämä psykiatrinen potilasryhmä jää myös Niuvan ja Vanhan Vaasan sairaalan hoitojakson jälkeen Pohjois-Savon ja Pohjanmaan hyvinvointialueiden hoitovastuulle, usein vuosiksi tai jopa loppuelämäksi. Tästä seuraa pitkäaikaisten kustannusvaikutusten lisäksi psykiatrisen osastohoidon ylikuormittuminen Pohjois-Savon ja Pohjanmaan hyvinvointialueilla, jonka seurannaisvaikutuksena aiheutuu pullonkaulat Niuvan ja Vanhan Vaasan sairaaloiden oikeuspsykiatriseen hoitoon. Rahoitusmallia on välttämätöntä muuttaa oikeudenmukaisemmaksi siten, että Niuvassa ja Vanhan Vaasan sairaalassa hoidettavien potilaiden aiheuttamat välittömät ja pitkäaikaiset psykiatrisen hoidon kustannukset jakautuvat tasaisesti kaikille hyvinvointialueille.

Aikaisemman lainsäädännön pohjalta, kun potilaan tahdosta riippumaton kriminaalilainsäädännön mukainen hoito tapahtui Niuvassa tai Vanhan Vaasan sairaalassa, oli hänen hoitokustannuksistaan vastuussa potilaan kotikunta, jossa hoitosuhde syntyi. On ollut jo pidempään tavallista, että Niuvan ja Vanhan Vaasan potilaat ovat vaihtaneet kotikuntaa Kuopioon tai Vaasaan. Henkilökunnan mukaan perusteluna on potilaan näkökulmasta se, että potilaat haluavat katkaista suhteita entiseen elämänpiiriinsä ja aloittaa elämänsä ikään kuin ”uudelta pohjalta”.

Kevään 2024 tilanteessa (ylil. Allan Seppänen 31.5.2024) Pohjois-Savon hyvinvointialueen potilaita on hoidossa Niuvan sairaalassa seuraavasti: Oikeuspsykiatrisia (kriminaali) potilaita 40 henkilöä, ja vaarallisia ja/tai vaikeahoitoisia potilaita 23 henkilöä. Näistä potilaista kotikunnan vaihtajia on 38 henkilöä. Eli selvä vähemmistö potilaista (25 potilasta) on alun perin Pohjois-Savossa asuvia. Kotikunnan vaihtajien määrä on selkeästi kasvanut hyvinvointialue -aikakauden myötä, verrattuna luovuttajaorganisaatioiden aikaisiin kustannuksiin. Muutos voidaan havaita mm. verrattuna Kuopion kaupungin aikaisempiin lukuihin. Vanhassa Vaasassa on vain kaksi Pohjois-Savolaista potilasta hoidossa tällä hetkellä.

Vanhan Vaasan sairaalassa on kevään 2024 tilanteessa (27.5.2024) hoidossa kuusi potilasta, jotka ovat vaihtaneet kotikuntaa johonkin Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntaan hoitojaksonsa aikana. Vastaavasti ennen hoitojaksonsa alkamista Pohjanmaan HVA:lla asuneita potilaita oli vuonna 2022 16 potilasta, 2023 11 potilasta ja vuonna 2024 tähän mennessä 12 potilasta.

Yleiset palvelut, erityispalvelut

29.8.2024

Potilaiden hoidoille on Niuvassa kolme hintakategoriaa (päivähinnat 355, 371, ja 528 e/pv), jotka arvioidaan hoidon aikana eli kustannukset voivat vaihdella. Alimmalla hintaluokalla Pohjois-Savon hyvinvointialueelle muilta hyvinvointialueilta siirtynyt, Pohjois-Savon hyvinvointialuetta velvoittava vuosikustannus olisi 4,92 m€/vuosi ja korkeimmalla hinnalla 7,3 m€/vuosi. Käytännössä Pohjois-Savon hyvinvointialueelle siirtynyt todellinen kustannus on tuon hintahaitarin välistä, todennäköisesti lähempänä ylärajaa.

Pohjanmaan hyvinvointialueelle kotikuntaansa vaihtaneista potilaista on myös aiheutunut mittavat kustannukset; vuonna 2022 kotikuntansa vaihtaneiden aiheuttama hoitolaskujen loppusumma oli noin 800 000 e, vuonna 2023 noin 950 000 e, ja alkuvuoden (tammi-huhtikuu) 2024 aikana jo noin 300 000 euroa. Vastaavat kustannukset hoitajakson alussa Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntien omista potilaista olivat 1,4 – 1,7 miljoonaa euroa (2022-23), ja alkuvuonna (tammi-huhtikuu) 2024 noin 600 tuhatta euroa.

Kuntien ollessa rahoitusvastuussa, esimerkiksi Kuopion kaupunki pystyi laskuttamaan potilaan kotikuntaa näiden kotikunnan vaihtajien osalta. Summat vaihtelivat Kuopion kaupungin osalta viimeisinä vuosina noin 4-4,5 miljoonan euron välillä/vuosi. Eli summa on merkittävä. Hyvinvointilainsäädännön myötä tämä ei ole enää mahdollista. Kun kotikunnan vaihto tapahtuu, hoidon maksuvastuu siirtyy uudelle hyvinvointialueelle. Tässä tilanteessa muille hyvinvointialueille on edullista entisten syiden lisäksi jopa kannustaa potilasta vaihtamaan kotikuntaa.

Edellä esitetyistä luvuista voidaankin päätellä, että nykyinen kotikunnan (ja siten kustannusten siirron) vaihdon houkuttelevuus on suuri muille hyvinvointialueille. Potilaan vaihtaessa kotikuntaa, hänen Niuvan tai Vanhan Vaasan sairaalan hoitoa koskevat kustannuksensa siirtyvät Pohjois-Savon tai Pohjanmaan hyvinvointialueen maksettaviksi, eikä niitä voida siirtää potilaan aiemman asuinpaikan mukaisen hyvinvointialueen maksettavaksi, kuten aikaisemmin.

Niuvassa tai Vanhassa Vaasassa hoidossa olleen potilaan hoito ei yleensä pääty kriminaalilainsäädännön mukaisen hoitoon (joka sekin on yleensä huomattavan pitkä), vaan nämä potilaat tarvitsevat jatkossa muuta psykiatrista osastohoitoa ja vaativaa avopsykiatrista hoitoa. Potilaan kotikunnan vaihdoksen myötä myös tämä jatkohoito jää Pohjois-Savon tai Pohjanmaan hyvinvointialueen vastuulle, aiheuttaen todella pitkän maksu- ja hoitovelvoitteen. Lisäksi, kun aiemmin Niuvan tai Vanhan Vaasan hoidon jälkeen psykiatrista osastohoitoa pystyttiin antamaan entisen kotikunnan mukaisissa sairaaloissa eri puolilla Suomea, on riski, että kaikkien näiden potilaiden jatkohoitotarve kohdistuu Pohjois-Savoon tai Pohjanmaalle.

Pohjois-Savossa psykiatrisen osastohoidon kapasiteetti on jo valmiiksi mitoitettu erittäin tiukaksi oman perusväestön hoidon tarpeen osalta eikä siinä ole huomioitu merkittävää muutosta kotikuntavaihtajien osalta. Tämän seurauksena potilaita on hoidettava Niuvassa pidempään kuin olisi välttämätöntä, josta aiheutuu Pohjois-Savon hyvinvointialueelle jatkuvasti kasvava taloudellinen rasite. Sen lisäksi on vaarana Niuvan sairaalan kapasiteetin riittämättömyys, eli oikeuspsykiatrisia potilaita ei saada tarkoituksenmukaisella tavalla Niuvaan hoitoon, koska Niuvan osastot ovat täynnä psykiatrista osastohoitoa muualle odottavia potilaita.

Yleiset palvelut, erityispalvelut

29.8.2024

Tätä lainsäädäntömuutoksen mukanaan tuomaa ongelmaa tuotiin esille jo hyvinvointialue lainsäädännön valmisteluvaiheessa, mutta sitä ei tullut lainsäädäntöön huomioitua. On väitetty, että edellä esitetty ongelma on huomioitu hyvinvointialueiden tarvekertoimien mukaisessa rahoituslaskelmassa (eli Niuvan tai Vanhan Vaasan potilaiden raskaista psykiatrasta diagnooseista saadusta korvauksesta), mutta se on täysin riittämätön kompensatio aidoista, syntyneistä kustannuksista. THL sairastavuusindeksi ei kompensoi riittäväällä tavalla edellä esitetyn lakimuutoksen aiheuttamaa, kotikunnan vaihtajien aiheuttamaa kustannusten siirtoa.

Kotikunnan vaihtajien aiheuttama kustannuserä on poissa Pohjois-Savon ja Pohjanmaan hyvinvointialueiden muusta terveydenhuollosta. Pohjois-Savon ja Pohjanmaan hyvinvointialueet ovat siten eriarvoissa asemassa, kun hyvinvointialueiden rahoituspohja ei huomioi tätä merkittävää lainsäädäntömuutoksen aiheuttamaa rahoituksen ongelmaa.

Esitämme, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyy toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että kotikunnan vaihtajista johtuva taloudellinen rasite jakautuu tasapuolisesti eri hyvinvointialueille. Näkemyksemme mukaan lainsäädäntöä tulee muuttaa siten, että Niuvan ja Vanhan Vaasan sairaalan hoidon kustannukset voidaan aiemman lainsäädännön kaltaisesti laskuttaa siltä hyvinvointialueelta, jonka kunnassa potilas oli kirjoilla hoitojakson alkaessa.

Ystävällisin terveisin,

Marko Korhonen, hyvinvointialuejohtaja

Sami Remes, toimilinjajohtaja, erityispalvelut

Pohjois-Savon hyvinvointialue

Marina Kinnunen

Hyvinvointialuejohtaja

Pohjanmaan hyvinvointialue